

Akademik yayınlarda atıf yapmanın rolü ve kaynakça yönetim yazılımları

The role of citations in academic publications and reference management software

H. Kürşat Çelik¹, Recep Çınar², İbrahim Akıncı¹

¹Akdeniz Üniversitesi, Tarım Makineleri ve Teknolojileri Mühendisliği Bölümü, Antalya

²Elixtek Mühendislik Yazılım Çözümleri San. Tic. Ltd. Şti, Kocaeli

Bilimsel araştırmanın temel taşlarından biri olan yayınlar, bilgi birikiminin artmasına ve disiplinler arası etkileşime önemli katkılar sağlar. Ancak bir bilimsel çalışmanın değerini belirleyen sadece orijinal bulgular değil, aynı zamanda bu bulguların literatürle olan ilişkisi ve kaynaklara yapılan doğru atıflardır. Bilimsel yayınlarda atıf yapma, sadece kaynakların belirtilmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda, daha önceki çalışmalara saygı göstermek, bilgi hırsızlığını önlemek, fikirlerin gelişimini takip etmek ve diğer araştırmacılara yol göstermek gibi önemli işlevleri de yerine getirmektedir. Özellikle günümüzde bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla birlikte, bilimsel yayınların sayısı hızla artmaktadır. Bu durum, doğru kaynakları belirleme ve bunlara doğru şekilde atıf yapma zorunluluğunu daha da önemli hâle getirmiştir. Bununla birlikte, bilimsel yayınların sayısındaki artış, araştırmacıları büyük bir bilgi yığınıyla karşı karşıya bırakmıştır. Bu durum, geleneksel yöntemlerle atıf yapma ve kaynakça oluşturma işlemlerini oldukça zaman alıcı ve hata yapmaya açık hâle getirmiştir. Bu noktada, güncel kaynakça yönetim yazılımları, araştırmacılara önemli ölçüde kolaylık sağlamaktadır. Bu yazılımlar, farklı atıf sistemlerine uygun olarak kaynakları otomatik olarak biçimlendirme, kaynakçaları düzenleme ve intihal kontrol sistemleriyle entegre çalışabilmektedir. Bu derlemede amaç, bilimsel yayın yazımında doğru atıf yapmanın önemini vurgulamak, farklı atıf çeşitlerini ve güncel kaynakça yönetim yazılımlarını karşılaştırmalı olarak incelemek ve bu yazılımların bilimsel araştırma sürecinde sağladığı avantajları vurgulamaktır. Ayrıca, güncel literatürdeki araştırmalara yer verilerek, bu konudaki en güncel gelişmelere örnekler sunmak hedeflenmektedir.

Anahtar sözcükler: bilimsel yazı; akademik yayın; doğru atıf gösterme; kaynakça yönetim araçları

Scientific publications, as one of the cornerstones of academic research, play a crucial role in the advancement of knowledge and the facilitation of interdisciplinary interaction. However, the value of a scientific study is determined not only by its original findings but also by the relationship of these findings to the existing body of literature and the accuracy of citations to relevant sources. In scholarly publications, citation practices extend beyond merely acknowledging sources; they also serve to demonstrate respect for prior research, prevent plagiarism, track the evolution of ideas, and guide other researchers in their studies. With the increasing accessibility of information, the volume of scientific publications has expanded rapidly in recent years. This surge underscores the growing necessity for researchers to identify relevant sources accurately and to cite them correctly. However, the exponential rise in the number of publications has also confronted researchers with an overwhelming amount of information. As a result, conventional methods of citation and reference management have become increasingly time-consuming and prone to errors. In this context, modern reference management software offers significant advantages to researchers. These tools facilitate the automatic formatting of references in accordance with various citation styles, streamline bibliography organisation, and integrate seamlessly with plagiarism detection systems. This review study aims to underscore the importance of accurate citation in academic writing, compare different citation styles and contemporary reference management software, and highlight the benefits these tools provide throughout the research process. Furthermore, by incorporating recent studies from the literature, this work seeks to present the latest developments in the field and provide practical examples of their application.

Key words: scientific writing; academic publication; accurate citation; bibliography management tool

yi yazılmış, bilgilendirici ve geniş bir erişilebilirlik sunan; bilimsel etik ilkelerine uygun, doğru atıf gösterimleri ve yeterli kaynakça altyapısıyla hazırlanmış bir bilimsel yazının temel unsurlarının neler olduğu, günümüzde hâlâ önemini koruyan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bilimin sürdürülebilirliği, yöntemlerin, teknik uygulamaların tekrar edilebilirlik, akademik eğitim ve teknolojik adaptasyon ilişkileri takip edilerek bilimsel alanlarda çalışan nesillere aktarılmasında bilimsel yazının yadsınamaz bir yeri bulunmaktadır. Bu noktada, bilim ve teknolojiye sürekli ilerleme, bilim insanlarını üzerinde çalıştıkları konuları yayımlarken “Gelecekte bilimsel içerikli yazılar nasıl bir şekil alacak?” sorusuyla yüz yüze bırakılmaktadır. “Uzun ve yazılı makaleler yerine, araştırma bulgularının doğrudan veri, metin, video ve animasyonların bir karışımı olarak sentezlenip yorumlanacağı bir şekil mi tercih edilecek?” sorusuyla birlikte teknoloji ve dijital entegrasyonun gelişimi devam ettiği sürece bilim iletişiminin yeniden şekillenmesi olası bir beklenti olarak değerlendirilebilir. Ancak günümüzde yüzyıllarca bir süreçten süzülen geleneksel bilimsel yazının temel biçimi hâlâ geçerliliğini sürdürmekteyken, bilgilendirici ve erişilebilir bir yapı sunarken okuyucunun ilgisini çekecek; aynı zamanda verilerin karmaşıklığını hakıyla anlaşılabilir bir düzeyde yansıtacak bir yazı dili ve kaynakça yönetimi sunmak önemini korumaktadır. Yazarlar bilimsel içerikli bir yazı kaleme alırken hedefledikleri basım organını henüz netleştirmemiş olsalar bile çalıştıkları disipline özgü beklentilerin farkında olmak, makalenin içerik bölümleri, uzunluk sınırları, kaynakça gereklilikleri ve doğru atıf gösterme hakkında genel bilgiye sahip olmak büyük önem taşımaktadır. Bu hususlar, daha sonra yayın öncesi aşamalarda düzeltilmesi zahmetli ve zaman alıcı detaylar olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, klinik araştırmalar ve mühendislik uygulamaları gibi özel çalışma türleri, yazının belirli raporlama ve biçimlendirme yönergelerine uyum sağlamasını gerektirmekte ve bu, bilimsel yazı yazım sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur olmaktadır.^[1] Bu tip yazılar için basım organları tarafından hazırlanan biçimlendirme rehberlerinde; yazının bilimsel içerik ve biçimsel kalitesini belirli bir düzeyde ve kalitede tutmak amacıyla dikkat edilmesini önerdiği başlıklardan birisi doğru atıf gösterme ve kaynakça yönetimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilimsel çalışmaların temel taşlarından biri, çalışmanın temelini oluşturan önceki araştırmalara dayalı bilgi birikimini doğru ve titizlikle atıflarla belgelemektir. Araştırmaların doğrulanabilirliği, tekrarlanabilirliği ve bilimsel güvenilirliği, kullanılan kaynakların eksiksiz ve hatasız biçimde sunulmasına bağlıdır.^[2] Geleneksel yöntemle atıf yapmanın zahmetliliği, referans bilgilerini elle kaydetme ve düzenlemenin getirdiği insan hataları, yayın süreçlerinde sıkça karşılaşılan sorunlar arasındadır.

Bu bağlamda, kaynakça (referans) yönetim araçları (yazılımları) (KYA) (*Citation/Reference Management Software*) hem zamandan tasarruf sağlamakta hem de atıfların doğru şekilde verilmelerini ve tutarlılığının kontrol edilebilirliğini kolaylaştırarak bilimsel yayınların kalitesine olumlu katkıda bulunmaktadır.^[3,4]

Son yıllarda, Mendeley, EndNote, Zotero ve benzeri gibi bir çok ticari ve açık kaynak kodlu kaynakça yönetim araçları literatürde geniş yer bulmuş; kullanıcı dostu arayüzleri, çevrim içi erişim, bulut senkronizasyonu, PDF uzantılı dosya yönetimi gibi özellikleriyle akademisyenlerin vazgeçilmez bilimsel yazı araçları hâline gelmiştir.^[5] Bunun yanı sıra, referans yönetim yazılımlarının sunduğu özelliklerin, sistematik incelemelerde referans verilerinin hatasız bir şekilde toplanması ve analiz edilmesi açısından da büyük önemi olmaktadır.^[6]

Bu derlemede, güncel literatüre dayalı bir değerlendirme yapılarak alandaki güncel gelişmeler ele alınmış ve örneklerle desteklenmiştir. Ayrıca, bilimsel yazım sürecinde doğru atıf yapmanın gerekliliği vurgulanırken, farklı atıf sistemleri ve çağdaş kaynakça yönetim yazılımları karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelenmiştir. Bununla birlikte, söz konusu yazılımların ve yapay zekâ (YZ) uygulamalarının bilimsel araştırma süreçlerinde sunduğu işlevsellik ve verimlilik açısından sağladığı avantajlara odaklanılmıştır.

METODOLOJİ

Bu çalışmada daraltılmış literatür taraması (anlatısal derleme) yöntemi temel alınmıştır. Anlatısal derleme, belirli bir konuya ilişkin mevcut araştırmaları sentezleyen ve özetleyen, ancak sistematik derlemelerin katı metodolojilerine bağlı kalmayan bir literatür inceleme türüdür. Genellikle betimleyici bir bakış açısı sunar, yazarın içgörülerini, yorumlarını ve eleştirel değerlendirmelerini de içerebilir. Önceden tanımlanmış bir protokol veya standartlaştırılmış veri çıkarma süreci izlemediğinden, daha esnek ve öznel bir yaklaşım benimser.^[7] Bu yöntem, araştırmacılara belirli bir konuya ilişkin mevcut bilgileri tanımlama, sentezleme ve eleştirel bir perspektiften inceleme olanağı sunar. Anlatısal derlemeler, yazarların konunun güncel durumunu aktarırken, aynı zamanda alanın ilerlemesine yönelik içgörüler sunmasına, yeni teoriler geliştirmesine veya mevcut kanıtları farklı ve yenilikçi bakış açılarıyla değerlendirmesine imkân tanır. Anlatısal derlemeler, belirli bir konuya ilişkin okunabilir, tartışılabilir ve pratik bir sentez sunmayı hedefler.^[8,9] Bu doğrultuda, bu çalışmada Google arama motoru ile elde edilen ilgili web sayfaları ile Web of Science, Scopus, PubMed ve Google Scholar gibi uluslararası akademik veri tabanlarında yer alan, konu ile doğrudan ilişkili, öne çıkan, güvenilir ve ulaşılabilir bilgi kaynağı olabilece-

ği düşünülerek seçilmiş, sınırlı sayıda, bilimsel yayınlar, uluslararası üniversite yayınlarına dayalı bilgi rehber dokümanları ve akademik blog notları referans olarak alınmıştır. Kaynak taramalarında İngilizce ve Türkçe dil ile yazılan kaynakları hedef almıştır. Taramalarda günlük kaynakların seçilmesine öncelik verilse de belirli bir zaman aralığı tanımlanmamıştır. Kullanılan kaynakların sayısı (39 adet) ve detayları bu çalışmada yer alan referans/kaynakça listesinde sunulmuştur.

KAYNAK GÖSTERME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bilimsel araştırmalarda atıf veya kaynak gösterme, bilimsel yazının temel bileşenlerinden birisidir, yapılan çalışmanın güvenilirliğini ve akademik bütünlüğünü sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, kaynak gösterme ile ilgili temel kavramların doğru anlaşılması gerekmektedir. Söz konusu kavramların bilinmesi, akademik makaleler, tezler veya araştırma raporları yazılırken terminolojinin amaca uygun ve doğru şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır. Bu temel kavramlar, bilimsel yazımda kaynak gösterme, atıf yapma sürecinin doğru şekilde yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Doğru ve eksiksiz atıf yapmak, hem akademik etik kurallarına uygunluğu sağlamak hem de bilimsel iletişimi daha güvenilir ve şeffaf hâle getirmek açısından kritik öneme sahiptir. Takip eden bölümlerde, bu alanda yaygın olarak kullanılan bazı temel kavramlara yer verilmiştir.^[10,11]

Atıfta Bulunmak (Cite)

Atıfta bulunmak (*cite*), bir çalışmada başka bir kaynağa referans vermek anlamına gelir. Bir yazar, kendi görüşlerini desteklemek, önceki çalışmalara dayalı argümanlarını güçlendirmek veya belirli bir konunun gelişimini göstermek için başka bir kaynağı atıf yaparak kullanır. İngilizce’de *cite* kelimesi bir eylemi ifade eder ve genellikle metin içinde bir kaynağa gönderme yapma sürecini tanımlar, işte bu eylem atıfta bulunmaktır.

Örnek: Bir bilimsel makalede, yazar belirli bir araştırmayı desteklemek için şu şekilde bir atıfta bulunabilir:

“Daha önce yapılan çalışmalar, yenilikçi üretim süreçlerinin verimliliği arttırdığını göstermektedir (Ahmet, 2020).”

Bu kullanım, Ahmet’in 2020 yılında yaptığı çalışmaya doğrudan bir atıf içermektedir.

Atıf, Kaynak Gösterme (Citation)

Atıf ya da kaynak gösterme (*citation*), akademik bir çalışmada başvuru kaynakların sistemli bir şekilde gösterilmesini ifade eder. İngilizce’de *citation*, *cite* eyleminin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve kaynakça veya

dipnotlar ile okuyucuya başvuru çalışmayı tanıtan bilgileri içerir. Atıflar, metin içinde (*in-text citation*) ve kaynakçada (*reference list*) yer alabilir. Metin içi atıf, doğrudan metin içerisinde verilen kısa referanslardır. Kaynakça ise çalışmanın sonunda, atıf yapılan kaynakların tam künyelerinin listelendiği bölümdür.

Örnek: Metin içinde bir atıf şu şekilde olabilir:

“Recent studies on climate change reveal that global temperature rise is accelerating (Brown & Miller, 2021).”

Bu atıf, makalenin sonunda tam kaynakça bilgisiyle şu şekilde gösterilir:

Brown, P., & Miller, T. (2021). Climate change and global temperature rise. Academic Press.

Doğrudan Alıntı (Quotation)

Doğrudan Alıntı (*quotation*), başka bir kaynaktan alınan ifadelerin birebir aynı şekilde metin içine aktarılması ifade eder. Bu tür alıntılar, tırnak işareti içinde verilerek orijinal metinden alındığı açıkça gösterilir. Doğrudan alıntı, özellikle bir yazarın ifadelerinin değiştirilmeden kullanılması gerektiğinde tercih edilir. Ancak, bilimsel yazımda doğrudan alıntının sınırlı kullanılması önerilir; çünkü akademik metinlerde yazarın kendi yorum ve analizleri daha değerli ve önemli olmaktadır.

Örnek: Metin içi kullanım

“Technological innovations have created a major transformation since the industrial revolution. Smith (2019) explains this situation as follows: “Industry 4.0 is radically changing industry by digitizing production processes” (p. 45).”

Burada doğrudan alıntı, Smith’in ifadesinin kelimesi kelimesine aktarılmasıdır.

Metin İçi Atıf (In-text citation)

Akademik çalışmalarda metin içi atıflar, kaynak gösterme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Genellikle iki farklı sistem ile uygulanmaktadır: parantez içi referans sistemi (*parenthetical referencing system*, PRS) ve numaralandırma esasına dayanan Vancouver referans sistemi. Metin içi atıf, başvuru kaynağın metin içinde gösterilmesini sağlayarak okuyucunun, kaynakçaya doğrudan yönlendirilmesine yardımcı olur. Örneğin, bir araştırmacının bir çalışmadan iki cümle alıntılanarak makalesinin ikinci paragrafında kullanması durumunda, bu alıntıyı yazarın adını ve yayın yılını parantez içinde belirterek göstermesi gerekmektedir. Bu yöntem, Amerikan Psikoloji Derneği (*American Psychological Association*, APA) tarafından

önerilen atıf stili ile uyumludur. Dolayısıyla kullanılan atıf yöntemi APA stili olarak kabul edilir. Parantez içi referans sistemi, bilimsel yazında en yaygın kullanılan metin içi atıf yöntemlerinden biri olarak bilinmektedir.

Kendi Kendine Atıf (Self-citation)

Bir araştırmacının, kendi önceki çalışmalarına yeni bir akademik yayında referans vermesi, kendi kendine atıf olarak tanımlanmaktadır. Kendi çalışmasına atıfta bulunan bir yazarın, bu kaynağı eksiksiz biçimde kaynakça veya bibliyografya bölümünde belirtmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, kaynak gösterme sürecinde eksiklik oluşabilir ve akademik etik açısından sorun teşkil edebilir.

Not Alma (Note-taking)

Bilimsel yazım sürecinde, fikirlerin, verilerin veya bilgilerin sistemli bir şekilde kaydedilmesi büyük önem taşımaktadır. *Modern Language Association* (MLA) atıf stiline göre, bilimsel yazım sürecinde üç temel not alma yöntemi bulunmaktadır (www.mla.org)

Özetleme (Summary): Bir kaynaktaki temel fikri veya genel bilgileri kısa ve öz bir şekilde aktarmak için kullanılan yöntemdir. Özellikle geniş kapsamlı bilgilerin derlenmesi ve bilimsel yazımda yer alması açısından önemlidir.

Yeniden ifade etme (Paraphrase): Belirli cümleler veya pasajlar hakkında ayrıntılı notlar almak isteyen ancak doğrudan alıntılama yapmayı tercih etmeyen araştırmacılar tarafından kullanılan bir tekniktir. Yeniden ifade etme bilgiyi özgün kelimelerle yeniden ifade etmeyi içerir ve bilimsel yazımda özgünlüğü koruma açısından önemlidir.

Doğrudan alıntı (Quotation): Eğer belirli bir cümle- nin veya pasajın orijinal hâliyle çalışmaya dâhil edilmesi gerekiyorsa doğrudan alıntı yöntemi uygulanır. Bu yöntemde, ilgili metin kelimesi kelimesine, noktalama işaretlerine kadar birebir yazılır. Doğrudan alıntılar, özetleme ve yeniden ifade etme yöntemlerinden ayırt edilebilmesi için tırnak işareti içinde verilmelidir.

Bibliyografya (Bibliography)

Bibliyografya, teknik olarak belirli bir akademik çalışmanın hazırlanma sürecinde incelenmiş ve yararlanılmış olan tüm kaynakların listesidir. Kaynakçadan farklı olarak, yalnızca atıf yapılan eserleri değil, aynı zamanda çalışmayı etkileyen ancak doğrudan referans gösterilmeyen kaynakları da içermektedir. Bibliyografya, akademik metinleri inceleyen araştırmacıların, çalışmanın hangi kaynaklardan etkilendiğini anlamalarına katkı sağlayabilir.

Kaynakça (Reference)

Akademik çalışmalarda kaynakça (*references*) terimi, doğrudan okunmuş ve çalışmada atıf yapılmış olan kaynakları ifade etmektedir. Bir makalenin sonunda, atıfta bulunulan tüm kaynaklar “kaynakça” başlığı altında listelenmelidir.

Kaynakça ve bibliyografya terimleri genellikle eş anlamlı olarak kullanılsa da aralarında ince bir anlam farkı vardır. Kaynakça, yazınızda, okuduğunuz ve doğrudan atıfta bulunduğunuz (alıntı yaptığınız) eserleri içerir. Bibliyografya ise yazınızı yazmaya hazırlanırken okuduğunuz tüm kaynakların bir listesidir. Bu nedenle, bibliyografya genellikle hem atıfta bulunduğunuz kaynakları hem de etkileyici bulduğunuz ancak doğrudan alıntı yapmamayı tercih ettiğiniz kaynakları içerir. Bibliyografya, eğitmeninizin fikirlerinizi ve argümanlarınızı hangi yazarların etkilediğini genel olarak görmesini sağlar, hatta onlara doğrudan atıfta bulunmasanız bile.^[12,13] Ancak birçok yayın organının yazım kuralları incelendiğinde bu ayrımın keskin bir şekilde yapılmadığını görmek mümkündür. Çoğunlukla yayın organları kaynakça (*reference*) başlığını kullanmaktadır.

BİLİMSEL YAYINLARDA ATIF YAPMANIN ÖNEMİ

Atıf ve ilgili kaynak gösterme, akademik araştırmaların en temel unsurlarından biri olup bilimsel bütünlük, akademik dürüstlük ve bilginin güvenilirliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Atıflar, çalışmanın dayandığı bilimsel temelleri ortaya koyarak mevcut literatüre katkı sağlamakta ve araştırmacının metodolojik sağlamlığını desteklemektedir. Yapılan çalışmalar, atıfların yalnızca bilginin kökenini belirtmekle kalmayıp aynı zamanda veri ve argümanların doğruluğunu pekiştirdiğini ve araştırmacının bilimsel niteliğini arttırdığını ortaya koymaktadır. Atıf yapmanın önemi, bir çalışmanın önceki araştırmalarla ne derece ilişkili olduğunu ortaya koymasıyla başlamaktadır. Kaynak gösterme, bir araştırmacının düşüncelerini destekleyen veya onlara karşıt görüş sunan önceki çalışmalarla bağlantı kurmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlantılar, bilimsel literatürün gelişimine katkı sağlarken araştırmacıların bilgi birikimlerini genişletmelerine de yardımcı olmaktadır.^[14,15] Akademik etik çerçevesinde, doğru ve eksiksiz bir şekilde atıf yapmak temel bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. Bilimsel yazım sürecinde bir araştırmacının kaynaklara başvurusu, alıntı yapması ve atıfta bulunması çeşitli akademik gerekçelere dayanmaktadır. Öncelikle, bu uygulamalar araştırmacının kapsamlı olduğunu ve gerçeklere dayandığını ortaya koyarak çalışmanın akademik niteliğini güçlendirir. Aynı zamanda, araştırmacının dayandığı teorik temeli açıkça belirleyerek bilimsel bağlamını vurgular. Kaynak gösterimi, araştırma bulgularının ve sonuçlarının güvenilirliği-

ni, geçerliliğini ve inandırıcılığını destekleyerek bilimsel çalışmanın güvenilirliğini artırır. Ayrıca, ilgili okuyucuların atıf yapılan çalışmaları inceleyerek konu hakkındaki bilgi birikimlerini genişletmelerine olanak tanır. Bununla birlikte, akademik etik çerçevesinde intihali önlemenin en temel ve geçerli yolu da doğru atıf yapmaktır. İntihal, akademik suç kapsamında değerlendirilmekte olup not iptali, diploma veya yeterlilik belgesinin reddi gibi çeşitli akademik yaptırımlarla sonuçlanabilir.^[12]

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK VE ATIF YAPMANIN ETİK BOYUTU

Akademik dürüstlük, bilimsel araştırmaların ve akademik çalışmaların etik kurallar çerçevesinde yürütülmesini ifade eder. Bu kavram, dürüstlük, güvenilirlik, adalet ve fikri mülkiyete saygı gibi bir dizi değer ve davranış kapsar.^[16,17] Atıf yapma, akademik dürüstlüğün temel bir bileşenidir ve orijinal bilgi kaynağına uygun şekilde kredi vermeyi içerir. Atıf yapma, akademik çalışmalarda etik davranışın önemli bir göstergesidir. İntihalden kaçınma, fikri mülkiyete saygı ve güvenilirlik sağlama yönleriyle atıf yapmak etik açıdan kritiktir. Başkalarının fikirlerini, süreçlerini, sonuçlarını veya sözlerini atıfta bulunmadan kendine mal etmek intihal olarak tanımlanmaktadır. Atıf yaparak, başkalarının fikri mülkiyetine saygı gösterilir ve etik bir akademik davranış sergilenir. Doğru atıflar, bilimsel çalışmanın güvenilirliğini artırır ve okuyucuların bilgileri doğrulamasına olanak tanır. Akademik dürüstlük ilkelerine bağlı kalmak ve doğru atıf yapmak, birçok fayda sağlar. Öğrenciler ve öğretim üyeleri arasında güven, adalet ve saygı kültürünü besler, akademik çalışmalarda eleştirel düşünmeyi, yaratıcılığı, özgünlüğü teşvik eder; kişisel gelişimi, etik gelişimi ve ahlaki muhakemeyi geliştirir.

İntihalin neden olduğu en büyük sorunlardan biri, bu haksız eylemin akademik saygınlığa gölge düşürmesi ve haksız rekabete yol açmasıdır.^[18] İntihali önlemenin altın kuralı kaynağa hak ettiği krediyi vermektir. İntihali önlemenin temel ve en etkili yolu, kaynak gösterme ilkesine titizlikle uymaktır. Eğer kullandığınız bilgi size ait değilse ve genel kabul görmüş bir bilgi (ortak bilgi) niteliğinde değilse mutlaka kaynak belirtmelisiniz. Bununla birlikte, eğer tamamen özgün bir fikir ortaya koyuyorsanız, herhangi bir kaynağa atıfta bulunmanıza gerek yoktur; bu durumda yalnızca kendinizi referans alabilirsiniz. Aynı şekilde, yaygın olarak bilinen ve akademik çevrelerde genel kabul gören ortak bilgiler için de kaynak göstermeye gerek yoktur.^[15]

Dünyada bilimsel hırsızlığı önlemek için çeşitli önlemler alınmaktadır. Çin’de Bilim ve Ahlak Komitesi kurulmuş, Pakistan’da intihal suçunu cezalandırmayan üniversite-

lerin yardımları kesilmiş, ABD’de öğrencilere etik kurallar sözleşmesi imzalatılmış ve Virginia Üniversitesinde özel bir birim oluşturulmuştur. Türkiye’de Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bünyesinde etik kurullar kurulmuş, temel ilkeler belirlenmiştir. Bu yaptırımlar intihalin tamamen önlenmesini sağlayamasa da farkındalık yaratmaktadır. İntihalin önlenmesi için eğitim yeterlilikleri, değer değişimleri ve yükselme kriterleri gibi etkenler dikkate alınmalıdır. Bilimsel sahtekarlığın önlenmesinde araştırmacıların eğitimi, üzerlerindeki baskıların azaltılması ve mali baskıların hafifletilmesi önemlidir. Türkiye’de akademik intihal, üniversiteden uzaklaştırılma nedeni olarak belirtilmektedir.^[19]

İntihal, fikrin, cümle yapısının veya fikir akışının şematik yapısının izinsiz kullanımı şeklinde ortaya çıkabilir. Bu sorunu tespit etmek ve önlemek amacıyla, akademik kurumlar Turnitin, iThenticate ve intihal.net gibi yazılımlar kullanmaktadır. Bu yazılımlar, yüklenen çalışmaları veri tabanındaki mevcut eserlerle karşılaştırarak benzerlik raporu oluşturur. Ancak, bu raporların sonuçları doğrudan intihal varlığını veya yokluğunu göstermez; editör veya danışmanın detaylı incelemesi gereklidir. Benzerlik oranının yüksek çıkması, genellikle araştırmacıların alıntı yaptıkları bilgiyi uygun şekilde atıf yapmadan kullanmalarından kaynaklanır. Benzerlik raporlarının güvenilirliği ve yorumlanması, akademik dürüstlük açısından kritik öneme sahiptir. Örneğin, %80 benzerlik oranına sahip bir metnin, “100 kelimeden az olan benzerlikleri çıkar” filtresi uygulandığında %0’a düşürülebilmesi, bu raporların manipülasyona açık olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, benzerlik raporlarının makaleler için editörler, tezler için ise danışmanlar tarafından alınması daha uygun bir yaklaşımdır. Bu bağlamda, “İyi bir benzerlik raporu oranı ne olmalıdır?” sorusunun cevabı, %2 veya %20 gibi sabit bir oran olarak belirlenemez. Asıl önemli olan, benzerlik raporunun, kullanılan kaynaklara usulüne uygun şekilde atıfta bulunulduğunu ve alıntıların doğru yapıldığını yansıtmasıdır. Bu yaklaşım, akademik çalışmaların özgünlüğünü ve etik değerlerini korumak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, benzerlik raporlarının dikkatli değerlendirilmesi ve atıf-alıntı farklılıklarına özen gösterilmesi, akademik çalışmaların etik standartlara uygunluğunu sağlamak açısından kritik öneme sahiptir.^[20]

Sonuç olarak; atıf yapmanın etik boyutu ve akademik dürüstlük, bilimsel araştırmaların ve akademik çalışmaların güvenilirliğini ve geçerliliğini korumak için temel ilkelerdir. Bu prensiplere uymak, akademik dünyada güvenilirlik ve saygınlık sağlar. Dolayısıyla, her akademisyen ve öğrenci, çalışmalarında bu etik ilkelere bağlı kalmalı ve doğru atıf yapma alışkanlığını edinmelidir.

ATIF TÜRLERİ VE YAYGIN KULLANIM YÖNTEMLERİ

Bilimsel yazıda atıflar, hazırlanan metnin içinde ilgili yerde belirtilebilir. Bir bilimsel yazıya bir ifadeye atıfta bulunurken, metnin sonunda bir numara eklenebilir, genellikle bu numaralar normal parantez veya köşeli parantez içerisinde veya üst simge (*superscript*) olarak kullanılabilir. Buna ek olarak diğer bir sistemde ise yazar(lar)ın adını ve basım yılını parantez içinde metnin sonunda belirtmek mümkündür.^[12]

Bilimsel yazım sürecinde, çeşitli kaynak türlerinden yararlanılarak atıf yapılabilir. Bu kaynaklar arasında tek bir yazar tarafından kaleme alınmış kitaplar, farklı yazarların katkılarıyla birden fazla editör tarafından derlenen eserler, her türlü başvuru kitapları, akademisyenler tarafından sağlanan ders notları, hukuki belgeler, akademik dergilerde yayımlanmış makaleler ve gazete yazıları yer almaktadır. Ayrıca, hükümet kurumları veya üniversiteler tarafından yayımlanan raporlar, konferans bildirileri, internet kaynakları, blog yazıları ve e-posta yazışmaları gibi dijital içerikler de akademik atıf sürecinde kullanılabilir; ancak bu tür kaynakların kullanımında belirli etik hususlara dikkat edilmelidir. Bunun yanı sıra, DVD/CD veri tabanları, radyo, televizyon, video kayıtları, ses kasetleri, CD-ROM'lar, mülakat transkriptleri, sinema filmleri, tiyatro oyunları, sanatsal yapıtlar, görseller ve illüstrasyonlar, şarkı sözleri ile özgün müzik eserleri de kaynak olarak değerlendirilebilir. Akademik çalışmalarda atıfların bilimsel etik kurallarına uygun ve akademik standartlara göre düzenlenmesi gerekmektedir. Genel olarak, kamuya açık şekilde yazılmış, kaydedilmiş, filme alınmış veya sunulmuş bilgiler akademik çalışmalarda referans olarak kullanılabilir. Ancak, başka bireylerin erişemeyeceği özel bilgilere dayalı atıflar geçerli değildir. Örneğin, telefonla gerçekleştirilen özel konuşmalar akademik metinde bahsedilebilir, ancak kaynak olarak gösterilemez. Bununla

birlikte, eğer bu tür bir konuşmaya dair yazılı bir belge veya ses kaydı mevcutsa, akademik bir referans olarak sunulabilir. Benzer şekilde, elektronik posta yazışmaları hem metin içinde doğrudan alıntılanabilir hem de kaynakça kısmında referans olarak gösterilebilir; ancak bu tür belgelerin gerektiğinde danışmana sunulabilmesi için saklanması gerekmektedir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar da kaynak olarak kullanılabilir; ancak bu tür alıntıların akademik olarak geçerli olabilmesi için mülakatın gerçekleştirildiğine dair kanıt sunulmalıdır. Bu kanıtlar, ses kaydı, tamamlanmış bir anket, transkript veya görüşme sırasında alınan notlar biçiminde olabilir.^[11] Bununla birlikte, kaynak göstermeye gerek duyulmayan dört temel durum bulunmaktadır:

- (1) Tarihsel bir çerçeve sunulurken,
- (2) Kişisel deneyimler aktarılırken,
- (3) Sonuç bölümünde daha önce kaynak gösterilmiş fikirler tekrar edilirken ve
- (4) Genel bilgi niteliğindeki içerikler özetlenirken^[21]

Akademik çalışmalarda kaynak gösterimi için çeşitli standart yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler, referans stilleri veya atıf stilleri olarak adlandırılır. Harvard, Vancouver, APA, MLA ve Chicago/Turabian gibi yaygın olarak kullanılan beş temel atıf stili bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, ACS, AGLC, AMA, CSE/CBE ve IEEE gibi daha az yaygın ancak belirli alanlarda tercih edilen beş stil daha mevcuttur. Bu referans stilleri, biçimlendirme, noktalama kullanımı ve bilgi sıralaması açısından farklılık gösterir; bu farklılıklar hem metin içi atıflarda hem de kaynakça listesinde görülür. Hangi atıf stili kullanılacağı genellikle yazılan disipline bağlı olmakla birlikte, yayıncılar veya akademik kurumlar da kendi atıf stillerini belirleyebilmektedir. Örnek olarak çeşitli disiplinler için önerilen atıf stillerinin özeti Tablo 1'de verilmiştir.^[22]

Tablo 1. Örnek olarak çeşitli disiplinler için önerilen atıf stilleri

Sıra No	Disiplin Adı	Önerilen Stil
1	Mimarlık	Chicago
2	Güzel Sanatlar	Turabian
3	Tasarım	Turabian
4	Sanat	Chicago, MLA, APA, Harvard
5	İşletme ve Ekonomi	APA, AGLC
6	Eğitim	APA
7	Mühendislik	Harvard, IEEE, AIP
8	Bilişim Teknolojisi	APA, IEEE
9	Hukuk	AGLC
10	Tıp, Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri	Vancouver, Harvard, APA
11	Eczacılık ve İlaç Bilimleri	APA, Vancouver
12	Fen Bilimleri	CSIRO

Takip eden örnekler Pandey ve ark.'nın çalışmasından bu çalışmaya adapte edilmiştir. Bununla birlikte bu atıf stillerinin kendi resmî web sayfaları ve basılmış yayınlarına ulaşılacak *web* sayfası adresleri ilgili metinlerde verilmiştir.^[22]

Modern Dil Derneği (*Modern Language Association, MLA*) Stili

Modern Dil Derneği (*Modern Language Association, MLA*), dil ve edebiyat alanına odaklanan bir organizasyondur (www.mla.org). Modern Dil Derneği formatı, özellikle dil, edebiyat, beşerî bilimler ve sosyal bilimler gibi alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Modern Dil Derneği formatı, dünya genelinde akademisyenler, profesörler, dergi yayınevleri ve akademik ya da ticari süreçler tarafından geniş çapta benimsenmiştir. Modern Dil Derneği formatı, metin içi atıflarda yazar-sayfa yöntemini kullanır. Bu yöntemle göre, alıntılanan veya özetlenen bir kaynaktan alınan yazarın soyadı ve sayfa numarası metin içinde belirtilmelidir (örneğin, Smith 173). Tam referans ise çalışmanın sonunda kaynakça-referanslar (*cited works*) sayfasında verilmelidir. Metin içi atıflar genellikle yazarın soyadı ve sayfa numarasını içerir. Ancak, eğer yazarın adı metin içinde zaten belirtilmişse yalnızca sayfa numarası yazılır. Atıfta virgöl, sayfa (*page*) “p.” veya “pg.” gibi ifadeler kullanılmaz. Kaynağa yapılan atıf, metin sonunda parantez içinde belirtilir ve ardından noktalama işareti gelir. Çalışmanın sonunda ise tam bir referans listesi yer almalıdır (MLA 9. basım).

Örnek: Makale Kaynağı (Basılı Dergi)

Metin İçi Atıf:

“Ekonomik büyüme, sosyal refah seviyesini doğrudan etkileyen bir faktördür” (Williams 205).

Kaynakça:

Williams, David. “The Impact of Economic Growth on Social Welfare.” *Journal of Economic Studies*, vol. 15, no. 3, 2021, pp. 200-215.

Örnek: Çok Yazarlı Kitap Kaynağı

Metin İçi Atıf:

İki yazarlı kitaplarda her iki yazarın soyadı belirtilir: “Modern sanat akımları, tarih boyunca sürekli bir değişim göstermiştir” (Brown and Miller 112). Üç veya daha fazla yazarlı kitaplarda sadece ilk yazarın soyadı ve “et al.” ifadesi kullanılır: “Dil bilimsel çalışmalar, kültürel bağlamları anlamada kritik bir rol oynar” (Johnson et al. 78).

Kaynakça:

Brown, Peter, and Thomas Miller. *Modern Art Movements*. Cambridge University Press, 2018.
Johnson, Mary, Robert White, and Emily Harris. *Linguistics and Culture*. Routledge, 2019.

Örnek: İnternet Veri tabanı/Web Sayfası

Metin İçi Atıf:

“Günümüz eğitim sistemleri, teknoloji ile daha da entegre hâle gelmiştir” (Jones).

Kaynakça:

Jones, Michael. “The Role of Technology in Modern Education.” *Education Today*, 5 Mar. 2023, www.educationtoday.com/technology-in-education.

Amerikan Psikoloji Derneği (*American Psychological Association, APA*) Stili

Amerikan Psikoloji Derneği (*American Psychological Association, APA*) stili, sosyal bilimlerde en yaygın kullanılan kaynak gösterme biçimlerinden biridir. Amerikan Psikoloji Derneği atıf stili, yazar-tarih sistemini benimser. Buna göre, metin içindeki atıflar, yazarın soyadı ve yayım yılı ile gösterilir ve parantez içinde belirtilir (Smith ve Bruce, 2018). Yazarın soyadı ve yıl bilgisi virgülle ayrılarak yazılır. Ayrıca, sayfa numarası, bölüm veya bölüm numarası da eklenebilir (APA 7th basım).

Örnek: Makale Kaynağı (Basılı Dergi)

Metin İçi Atıf:

(Williams, 2021, s. 205)

veya

Williams (2021) ekonomik büyümenin sosyal refah seviyesini doğrudan etkilediğini belirtmektedir (s. 205).

Kaynakça:

Williams, D. (2021). The impact of economic growth on social welfare. *Journal of Economic Studies*, 15(3), 200–215. <https://doi.org/xxxx>

Örnek: Çok Yazarlı Kitap Kaynağı

Metin İçi Atıf:

İki yazarlı kitaplarda her iki yazarın soyadı belirtilir:

(Brown & Miller, 2018, s. 112)

veya

Brown ve Miller (2018) modern sanat akımlarının sürekli bir değişim gösterdiğini ifade etmektedir (s. 112).

Üç veya daha fazla yazarlı kitaplarda sadece ilk yazarın soyadı ve “et al.” ifadesi kullanılır:

(Johnson et al., 2019, s. 78)

Kaynakça:

Brown, P., & Miller, T. (2018). *Modern art movements*. Cambridge University Press.

Johnson, M., White, R., & Harris, E. (2019). *Linguistics and culture*. Routledge.

Örnek: İnternet Veri tabanı/Web Sayfası

Metin İçi Atıf:

(Jones, 2023)

Kaynakça:

Jones, M. (2023, March 5). The role of technology in modern education. Education Today. <https://www.educationtoday.com/technology-in-education>

Chicago Stili

Chicago stili, diğer birçok atıf stilinden farklı olarak, yazarlarına iki farklı atıf yöntemi sunar: Yazar-tarih sistemi ve dipnot-bibliyografya (nb) sistemi (www.chicagomanualofstyle.org). Yazar-tarih sisteminde metin içinde yazarın soyadını ve yayım yılını içeren bir atıf yapılmasını gerektirir. Her parantez içi atıf, çalışmanın sonunda yer alan kaynakça bölümündeki tam girişle eşleşmelidir. Bu sistem APA formatına benzemektedir. Dipnot-bibliyografya (NB) sistemde, her kaynak dipnotlar veya son notlar aracılığıyla numaralandırılmış şekilde belirtilir. Dipnot numarası, metin içinde geçen atıfın sonuna üst simge olarak eklenir. Dipnotlardaki kısa atıf, çalışmanın sonunda tam bir bibliyografik girişle eşleşmelidir (Chicago 17th basım).

Örnek: Makale Kaynağı (Basılı Dergi)

Metin İçi Atıf (Dipnot):

⁴David Williams, "The Impact of Economic Growth on Social Welfare," Journal of Economic Studies 15, no. 3 (2021): 205.

Kaynakça:

Williams, David. "The Impact of Economic Growth on Social Welfare." Journal of Economic Studies 15, no. 3 (2021): 200-215.

Örnek: Çok Yazarlı Kitap Kaynağı

Metin İçi Atıf (Dipnot):

İki yazarlı kitaplar:

²Peter Brown ve Thomas Miller, Modern Art Movements (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 112.

Üç veya daha fazla yazarlı kitaplar:

³Mary Johnson et al., Linguistics and Culture (New York: Routledge, 2019), 78.

Kaynakça:

Brown, Peter, ve Thomas Miller. Modern Art Movements. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
Johnson, Mary, Robert White, ve Emily Harris. Linguistics and Culture. New York: Routledge, 2019.

Örnek: İnternet Veri tabanı/Web Sayfası

Metin İçi Atıf (Dipnot)

⁷Michael Jones, "The Role of Technology in Modern Education," Education Today, 5 Mart 2023, www.educationtoday.com/technology-in-education.

Kaynakça

Jones, Michael. "The Role of Technology in Modern Education." Education Today, 5 Mart 2023. www.educationtoday.com/technology-in-education.

Vancouver Stili

Vancouver stili, tıp ve doğa bilimlerinde yaygın olarak kullanılan bir kaynak gösterme biçimidir. Teknoloji alanında da zaman zaman tercih edilmektedir. Bu stil, tıbbi dergilerde akademik çalışmaların yayımlanmasına yönelik olarak Uluslararası Tıbbi Dergi Editörleri Komitesi (ICMJE) tarafından oluşturulmuştur. 1978 yılında Vancouver'da geliştirilen bu stil, günümüzde BMJ, CMAJ, JAMA ve NEJM gibi birçok önemli tıbbi dergi tarafından benimsenmiştir (<https://library-guides.ucl.ac.uk/referencing-plagiarism/vancouver>).

Örnek: Basılı Dergi Makalesi

Metin İçi Atıf:

Ekonomik büyümenin sosyal refah üzerindeki etkileri incelenmiştir [3].

Kaynakça:

Williams D. The impact of economic growth on social welfare. J Econ Stud. 2021;15(3):200-15.

Örnek: Çok Yazarlı Kitap Kaynağı

Metin İçi Atıf:

Modern sanat akımları sürekli değişmektedir [2].

Kaynakça:

Brown P, Miller T. Modern Art Movements. Cambridge: Cambridge University Press; 2018.

Not: 6 veya daha fazla yazarlı kaynaklarda ilk üç yazarın soyadı yazılır, ardından "et al." ifadesi eklenir.

Örnek: İnternet Veritabanı/Web Sayfası

Metin İçi Atıf:

Eğitim sistemleri teknolojiyle daha entegre hâle gelmektedir [6].

Kaynakça:

Jones M. The role of technology in modern education. Education Today [Internet]. 2023 Mar 5 [cited 2025 Mar 4]. Available from: www.educationtoday.com/technology-in-education

Harvard Stili

Harvard (yazar-tarih) atıf stili, akademik çalışmalar-da alıntıların, keşiflerin ve fikirlerin kaynak gösterilerek kullanılmasını sağlayan sistemlerden biridir. Bu stil, hem beşeri bilimler hem de doğa, sosyal ve davranış bilimleri gibi alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Metin içi atıf; yazarın soyadı ve yayım yılı parantez içinde belirtilir. Eğer doğrudan alıntı yapılıyorsa sayfa numarası da eklenmelidir. Kaynakça; yazarın soyadına göre alfabetik sırayla düzenlenir. Eğer yazar adı bulunmuyorsa, başlığın ilk anahtar kelimesi sıralamada kullanılır. Yazarların adlarının sadece baş harfleri kullanılır ve noktalamaya yer verilmez.

Örnek: Basılı Dergi Makalesi

Metin İçi Atıf:

(Williams, 2021, p. 205).

Kaynakça:

WILLIAMS, D., 2021. The impact of economic growth on social welfare. *Journal of Economic Studies*, 15(3), pp.200-215.

Örnek: Çok Yazarlı Kitap Kaynağı

Metin İçi Atıf:

İki yazarlı kitaplarda her iki yazar belirtilir:

(Brown and Miller, 2018, p. 112).

Üç veya daha fazla yazarlı kitaplarda yalnızca ilk yazarın soyadı ve "et al." kullanılır:

(Johnson et al., 2019, p. 78).

Kaynakça:

BROWN, P. and MILLER, T., 2018. *Modern art movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
JOHNSON, M., WHITE, R. and HARRIS, E., 2019. *Linguistics and culture*. London: Routledge.

Örnek: İnternet Veritabanı/Web Sayfası

Metin İçi Atıf:

(Jones, 2023).

Kaynakça:

JONES, M., 2023. The role of technology in modern education. *Education Today*. [online] Available at: <www.educationtoday.com/technology-in-education> [Accessed 5 March 2023].

KAYNAKÇA YÖNETİM YAZILIMLARI

Kaynakça yönetim yazılımları, yazarların kaynakları derlemesine, düzenlemesine ve bunları akademik metinlerine eklemesine yardımcı olan yazılımlardır. Referans yönetim yazılımları, akademik çalışmalarda kullanılan kaynakların organize edilmesi ve atıf yapılması sürecini önemli ölçüde kolaylaştıran araçlardır. Bu yazılımlar,

yazarların potansiyel referansları kütüphanelerine eklemelerine, web tarayıcı eklentileri aracılığıyla çevrim içi kaynaklara hızlıca erişmelerine ve kaynak detaylarını otomatik olarak doldurmalarına olanak tanır. Kelime işlemci uygulamalarıyla entegre çalışabilen bu araçlar, metin içi atıfların eklenmesini ve referans listesinin oluşturulmasını kolaylaştırır. Ayrıca, farklı projeler için ayrı kütüphaneler oluşturma, çeşitli referans stillerini kullanma ve bu stilleri özelleştirme imkânı sunar. Özellikle sistematik derlemeler gibi çok sayıda kaynağın kullanıldığı çalışmalarda, *Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analysis*, PRISMA) kılavuzlarına uygun raporlama yapılmasını destekler ve iş birlikçiler arasında referans listelerinin paylaşımını kolaylaştırır. Bu özellikle riyle referans yönetim yazılımları, bilimsel yazım sürecini daha verimli ve düzenli hâle getirerek araştırmacılara önemli avantajlar sağlar.^[23,24]

Piyasada çeşitli kaynakça yönetim yazılımları (KYY)'ler bulunmaktadır ve her birinin kendine özgü özellikleri ve işlevleri mevcuttur. Bunlar arasında EndNote, Mendeley, Zotero JabRef, Citavi, Paperpile ve Papers gibi popüler seçenekler yer almaktadır. Bu yazılımlar, lisanslama modelleri, platform uyumlulukları, veri depolama kapasiteleri ve iş birliği özellikleri gibi çeşitli açılardan farklılık göstermektedir.^[5,25-28]

Mendeley: Elsevier tarafından sunulan, hem masaüstü hem de web tabanlı bir KYY'dir (www.mendeley.com). Ücretsiz bir sürümü bulunan Mendeley, 2 GB'a kadar veri depolama imkânı sunmakta ve ücretli aboneliklerle daha fazla depolama alanı sağlamaktadır. Mendeley'in dikkat çeken özellikleri arasında, PDF yönetimi, otomatik metaveri çıkarma, sosyal ağ özellikleri ve işbirliği imkânları bulunmaktadır.^[29]

EndNote: Clarivate Analytics tarafından geliştirilen ve uzun yıllardır akademik dünyada yaygın olarak kullanılan bir KYY'dir. Ticari bir yazılım olan EndNote, masaüstü ve web tabanlı versiyonları ile farklı platformlarda çalışma imkânı sunmaktadır. EndNote'un öne çıkan özellikleri arasında, geniş atıf stili desteği, Microsoft Word ile sorunsuz entegrasyon ve online veri tabanlarına doğrudan erişim imkânı bulunmaktadır.^[30]

Zotero: Açık kaynaklı ve ücretsiz bir KYY olarak, akademik dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Masaüstü ve web tabanlı versiyonları bulunan Zotero, Chrome, Firefox, Edge ve Safari gibi popüler tarayıcılarla entegre çalışabilmektedir. Zotero'nun avantajları arasında, kolay veri toplama, çeşitli atıf stilleri desteği, işbirliği imkanları ve geniş eklenti desteği bulunmaktadır.^[31] Kaynakça yönetim yazılımları seçimi, araştırmacının bireysel ihtiyaçlarına, bütçesine ve çalışma alışkanlıklarına bağlı olarak değişmektedir.^[23,32]

Citavi: Özellikle Windows platformunda kapsamlı bir kaynakça yönetimi ve bilgi organizasyonu çözümü sunmaktadır. Ticari bir yazılım olan Citavi, 30 günlük ücretsiz deneme sürümü sunmakta ve bireysel, kurumsal ve kampüs lisansları ile farklı kullanıcı ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Citavi'nin güçlü yönleri arasında, geniş veri tabanı erişimi, YZ destekli araştırma asistanı ve PDF'ler üzerinde detaylı not alma ve işaretleme araçları bulunmaktadır.^[33]

JabRef: Açık kaynaklı ve ücretsiz bir KYY olarak, özellikle *LaTeX* kullanıcıları arasında popülerdir. Java tabanlı olan JabRef, Windows, Mac ve Linux işletim sistemlerinde çalışabilmekte ve BibTeX formatını desteklemektedir. JabRef'in avantajları arasında, esnek *import/export* seçenekleri, gelişmiş arama özellikleri ve özelleştirilebilir arayüzü sayılabilir.^[34]

Paperpile: Özellikle Google Chrome kullanıcıları için tasarlanmış web tabanlı bir KYY'dir. Google Drive ile entegre çalışan Paperpile, akademik ve ticari lisans seçenekleri sunmaktadır. Paperpile'in avantajları arasında, Google Scholar, PubMed ve arXiv gibi kaynaklara doğrudan erişim, PDF yönetimi ve otomatik atıf oluşturma özellikleri bulunmaktadır.^[35]

Papers: Readcube tarafından geliştirilen ve masaüstü ve web tabanlı versiyonları bulunan bir KYY'dir. Ticari bir yazılım olan Papers, öğrencilere ve araştırmacılara yönelik farklı lisans seçenekleri sunmaktadır. Papers'ın öne çıkan özellikleri arasında, PDF yönetimi, otomatik metaveri tamamlama, not alma ve işaretleme araçları ve gelişmiş arama özellikleri bulunmaktadır.^[36]

Böhner'in çalışmasında, bir KYY seçimi yapılırken göz önünde bulundurulması gereken temel kriterler, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak çok yönlü bir değerlendirme sürecini gerektirdiğinin altını çizmektedir.^[5] Bu kriterlerin başında, yazılımın lisanslama modeli ve fiyatlandırması gelmektedir; ücretsiz veya ticari olması, lisanslama seçenekleri ve maliyetleri dikkatle incelenmelidir. Platform uyumluluğu, kullanıcının tercih ettiği işletim sistemi (Windows, Mac, Linux) ve *web* tarayıcıları ile yazılımın uyumlu olmasını sağlar. Veri depolama kapasitesi, ücretsiz sürümlerde sunulan alanın yeterliliği veya ek depolama için ücretli aboneliklerin gerekliliği açısından değerlendirilmelidir. Atıf stili desteği, yazılımın APA, MLA, Chicago gibi yaygın kullanılan stilleri desteklemesi bakımından önem taşır. Entegrasyon ve uyumluluk, KYY'nin Microsoft Word, LibreOffice gibi kelime işlemciler ve *LaTeX* gibi diğer araçlarla sorunsuz çalışabilmesini ifade eder. Kullanım kolaylığı, yazılımın arayüzünün kullanıcı dostu olması ve temel işlevlere hızlı erişim sağlaması açısından kritiktir. İş birliği özellikleri, özellikle ekip çalışması yapan araştırmacılar için referans paylaşımı ve grup

projeleri gibi imkanları sunması bakımından değerlidir. Son olarak, destek ve eğitim hizmetleri, kullanıcıların karşılaşabilecekleri sorunlarda yardım alabilmeleri için eğitim materyalleri, forumlar ve müşteri hizmetleri gibi kaynakların varlığını kapsar. Bu kriterler, araştırmacıların kendi ihtiyaçlarına en uygun KYY'yi seçmelerine yardımcı olarak, akademik çalışmalarında verimliliği ve etkinliği arttırmalarına olanak tanır.

Böhner'in yayınlamış olduğu çalışmasında, Şubat 2025 tarihli, yaygın olarak kullanılan referans yönetim yazılımının önemli özellikleri karşılaştırmalı bir analiz ile ele alınmıştır. Bu analiz neticesinde elde edilen güncel sürüm özellikleri (Şubat 2025) Tablo 2'de, genel yazılım kabiliyeti karşılaştırılması Tablo 3'te ve yazılımların güçlü ve zayıf yönleri Tablo 4'te sunulmuştur. Bu tablolar, söz konusu yazılımların temel işlevlerini, kullanım kolaylıklarını ve araştırmacılara sunduğu avantajları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylece, akademik çalışmalarında referans yönetimi konusunda destek arayan araştırmacılar için, bu yazılımlar arasında bilinçli bir seçim yapma olanağı sağlanmaktadır. Tabloda yer alan bilgiler, her bir yazılımın güçlü yönlerini ve potansiyel sınırlılıklarını objektif bir şekilde değerlendirmeye imkân tanıyarak, kullanıcıların kendi ihtiyaçlarına en uygun aracı belirlemelerine yardımcı olmaktadır.

YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARININ BİLİMSEL YAZIM SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Yapay zekâ, özellikle bilimsel yazım ve araştırma süreçlerinde verimliliği arttıran ve bu alanları dönüştüren önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Fikir geliştirme, literatür taraması, veri yönetimi, içerik oluşturma, yayın desteği ve etik uyumluluk gibi temel alanlarda YZ'nin kullanımı, araştırma metodolojilerini optimize etmekte, içerik kalitesini yükseltmekte ve büyük veri kümelerinin analizini kolaylaştırarak akademik çalışmaların bütünlüğünü ve etkinliğini arttırmaktadır. Bununla birlikte, YZ'nin akademik süreçlere entegrasyonu, etik ve şeffaf kullanımının sağlanması, araştırmacıların bu teknolojilere yönelik eğitim alması ve insan-YZ iş birliğinin dengelenmesi gibi hususları da beraberinde getirmektedir. Özellikle üretken YZ (*generative YZ*) teknolojileri, metin üretimi ve beyin fırtınası süreçlerine destek sağlamak gibi avantajlar sunarken, yeni fikirler üretme veya eleştirel düşünme gibi insana özgü becerilerin yerini alma potansiyeline sahip değildir. Ayrıca, bu teknolojilerin gerçek olmayan bilgiler üretme eğilimi, alıntı oluşturmada güvenilirlik sorunları ve intihal riski gibi sınırlamaları, bilimsel yazım süreçlerinde dikkatli ve denetimli kullanılmalarını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 2. Güncel sürüm özellikleri (Şubat 2025)

Sağlayıcı/URL	Test Edilen Sürüm	Lisans Modeli	Fiyat Tahmini	Dil
Citavi (Lumivero, https://www.citavi.com)	7.0.3.0 (Windows)	Ticari - 30 günlük ücretsiz deneme sürümü - Citavi for Windows (Citavi Web ile de birleştirilebilir) - Citavi for DBServer (büyük gruplar ve şirketler) - Tekli lisanslar (Akademik, Ticari + NFP, Öğrenciler), 9 veya daha fazla lisanslı çoklu lisanslar, kampüs lisansları tek seferlik satın alma veya abonelik olarak	Bireysel lisanslar Citavi Masaüstü ve Web Paketi olarak - İş müşterileri: 425 € + KDV - Kamu otoriteleri: 340 € + KDV - Üniversite üyeleri ve araştırmacılar: 269 € + KDV - Öğrenciler / özel kullanıcılar: 73 € + KDV / yıl - Citavi Web ile birlikte farklı fiyat modelleri (abonelik) - Ek depolama alanı satın alınabilir	Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Lehçe, Portekizce, İspanyolca
EndNot (Clarivate Analytics, http://www.endnote.com)	21.3	Ticari (Clarivate Analytics tarafından dağıtılmaktadır) - Tam lisans, öğrenci lisansı, toplu lisans, eski sürümler için lisans yükseltmeleri - Ücretsiz 'EndNote Basic' çevrim içi sürümü (sınırlı işlevsellik, 2 GB depolama alanı, 50.000 veri kaydı, 21 atıf stili) - EndNote Web (masaüstü lisansına dâhil, 3 yıl geçerli)	Tek kullanıcı lisansı: 275 \$ (KDV dâhil) - Öğrenci lisansı: 150 \$ (KDV dâhil) - Çoklu kullanıcı lisansı (5+ kullanıcı): fiyat isteğe bağlı - Lisans yükseltmesi (tek kullanıcı): 125 \$ (KDV dâhil) - EndNote Online: Basic (ücretsiz) - EndNote Web: Masaüstü lisansına dâhil	İngilizce (EndNote Online ayrıca Almanca, geleneksel ve basitleştirilmiş Çince, Japonca, Korece, Portekizce, İspanyolca dillerinde mevcuttur)
JabRef (JabRef-Open-Source-Community, https://www.jabref.org)	5.15	Ücretsiz, açık kaynaklı yazılım - MIT lisansı, kullanılan kütüphaneler: Apache, LGPL, CC vb.	Ücretsiz	Almanca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Fransızca, İspanyolca ve 20'den fazla dil
Mendeley (Mendeley Ltd., http://www.mendeley.com)	2.119.0 (Masaüstü)	Ticari - 2 GB'a kadar depolama alanı içeren ücretsiz model - Tekli kullanıcılar, gruplar ve kurumlar için ücretli modeller	Ücretsiz (sınırlı alan), ek depolama 5 \$/ay - Maks. 5 özel grup (maks. 25 üye) ve 100 MB paylaşılan web depolama	İngilizce
Paperpile (Paperpile LLC, https://paperpile.com/)	1.5.720 (Web), 1.3.7 (iOS Uygulaması)	Ticari - Tekli lisanslara ek olarak, grup ve kampüs lisansları mevcuttur. - 30 günlük ücretsiz deneme sürümü	Akademik lisans: 2.99 \$/ay Ticari lisans: 9.99 \$/ay	İngilizce
Papers (Readcube, https://www.papersapp.com)	4.16.0 (Web), 4.37.2394 (Masaüstü)	Ticari - Ücretli lisanslar: Tekli lisanslar ve toplu lisanslar (örn. kampüs lisansları)	Tek kullanıcı lisansı (yıllık ödeme) - Öğrenci lisansı: 3 \$/ay - Akademik lisans: 5 \$/ay - Kurumsal lisans: 10 \$/ay - Toplu, çok yıllık ve şirket/kampüs lisansları isteğe bağlı	İngilizce
Zotero (Corporation for Digital Scholarship, https://www.zotero.org)	6.0.36	Ücretsiz, açık kaynaklı yazılım - Web sürümünde 300 MB'a kadar dosya depolama - Daha fazla depolama alanı satın alma imkanı	2 GB: 20 \$/yıl 6 GB: 60 \$/yıl Sınırsız depolama: 120 \$/yıl	Masaüstü sürümünde 43 dil mevcuttur, tam liste: https://www.transifex.com/zotero/zotero/

Tablo 3. Genel yazılım kabiliyeti karşılaştırılması

Özellik	Yazılım						
	Citavi	EndNote	JabRef	Mendeley	Paperpile	Papers	Zotero
Lisans modeli (Ticari)	●	●	○	●	●	●	●
Lisans modeli (Ücretsiz)	○	*	●	○	○	○	○
Kurulum (Yerel)	●	●	●	●	○	●	●
Kurulum (Web tabanlı)	○	●	○	●	●	●	●
İşletim sistemi (Windows)	●	●	●	●	○	●	●
İşletim sistemi (Mac OS)	*	●	●	●	○	●	●
İşletim sistemi (Linux)	○	●	●	●	○	●	●
Mobil cihazlarda kullanım	*	●	●	●	*	●	●
Veri tabanlarında araştırma	●	●	●	●	●	●	●
Dosya içe aktarma	●	●	●	●	●	●	●
Veri tabanlarına dışa aktarma	●	●	●	●	●	●	●
Web sitelerinden dışa aktarma	●	●	●	●	●	●	●
Diğer içe aktarma seçenekleri	●	●	●	●	●	●	●
Meta veri ekleme	●	●	●	●	●	●	●
Referans bağlantıları	●	●	●	●	●	●	●
Kopyaları kontrol etme	●	●	●	●	●	●	●
Klasörler	●	●	●	●	●	●	●
Harici kullanıcılarla paylaşma	○	○	○	○	○	○	○
Ortak düzenleme	●	●	●	●	●	●	●
Sosyal yazılım işlevselliği	●	●	●	●	●	●	●
Metin bağımsız bibliyografyalar	○	○	○	○	○	○	○
Kelime işlem programları ile çalışma	●	●	●	●	●	●	●
BibTeX dosyalarını güncelleme	●	●	●	●	●	●	●
Sezgisel kullanıcı arayüzü	○	○	○	○	○	○	○

Bu bağlamda, YZ'nin akademik araştırmalarda etkin ve sorumlu bir şekilde kullanılması için etik çerçevelerin geliştirilmesi, YZ okuryazarlığının yaygınlaştırılması ve insan gözetiminin sağlanması kritik öneme sahiptir. Gelecekteki araştırmalar, YZ'nin hipotez oluşturma, tahminsel analiz, disiplinler arası çalışmalar ve veri yönetimi gibi alanlardaki etkisini derinleştirmeyi hedeflemeli; aynı zamanda öğrenme paradigmaları üzerindeki dönüştürücü etkilerini inceleyerek, eleştirel düşünme ve yaratıcılık gibi becerilerin gelişimini ölçebilen yenilikçi değerlendirme araçları geliştirmelidir. Bu süreçler, YZ'nin akademik çalışmaların geleceğini şekillendirmede etkin ve sorumlu bir rol oynamasını sağlayacaktır.^[37]

^{40]} Tablo 5'te literatür taramasını kolaylaştırmaya yönelik mevcut YZ araçlarına örnekler Tablo 6'da ise yapay zekâ kullanım alanları ve mevcut kullanım politikaları ile ilgili eşleştirme verilmiştir.^[37]

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bilimsel yayınlarda atıf yapma pratiği, akademik araştırmaların güvenilirliğini ve bütünlüğünü sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada, atıf yapmanın bilimsel yazım sürecindeki önemi, akademik dürüstlikle olan ilişkisi ve günümüzde yaygın olarak kullanılan kaynakça yönetim yazılımlarının sunduğu avantajlar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen bulgular, bilimsel yazım sürecinde doğru atıf yapmanın, bilimsel bilgi üretiminin sürdürülebilirliği açısından zorunlu bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır. Atıf yapma süreci, yalnızca önceki çalışmalara saygı göstermek ve bilimsel etiği korumakla sınırlı değildir; aynı zamanda bilimsel yazının metodolojik sağlamlığını ve kaynak kullanımının şeffaflığını artırarak bilgi paylaşımını güçlendirmektedir. Literatür taraması kapsamında incelenen kaynaklar, atıf göstermenin, intihali önlemenin yanı sıra akademik iletişimi desteklediğini ve yeni araştırmalar için bir temel oluşturduğunu doğrulamaktadır.

Tablo 4. Yazılımların güçlü ve zayıf yönleri

Yazılım	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Kullanıcılar
Citavi	- Tam metin arama - Kapsamlı bilgi organizasyonu ve görev planlaması - Çok sezgisel kullanıcı arayüzü - Küçük ekipler için ortak düzenleme (bulut veya paylaşılan sürücü) - Geniş yardım hizmetleri ve iyi bireysel destek - Kullanışlı Word eklentisi - Gelişmiş PDF düzenleme fonksiyonları - Benzersiz atıf stili bulucu	- Sadece Windows OS - Yapay zekâ destekli literatür araştırmalarında performans sorunları	- Windows kullanıcıları - Yeni başlayanlar ve profesyoneller için sezgisel kullanım
EndNote	- Windows ve Mac için uygun - Ücretsiz EndNote Basic web sürümü mevcut - iPhone/iPad uygulaması - PDF'lerin otomatik içe aktarımı ve tam metin arama - Meta veriler, PDF tam metin ve PDF yorumlarında arama - Geri çekilen makaleleri tanıma desteği	- Kullanıcı dostu değil - Sadece İngilizce arayüz - PDF okuyucu sınırlı açıklama ekleme seçeneklerine sahip - Web sürümünde sadece bibliyografik bilgiler paylaşılabılır, dosyalar değil.	- Windows ve Mac kullanıcıları - Yeni başlayanlardan profesyonellere kadar uygun.
JabRef	- Windows, Mac ve Linux'ta Java ile çalışabilir. - LaTeX editörleriyle iyi çalışır. 10.000'den az giriş içeren veritabanları için iyi performans - Tam metinlerde arama yapabilir. - Açık kaynaklı ve ücretsiz	- Sosyal yazılım işlevselliği yok. - Windows tabletler dışında mobil cihazlarda kullanılamaz. - Takım iş birliği mümkün değil.	- Özellikle LaTeX kullanıcıları için uygun - Büyük literatür koleksiyonları için faydalı - STEM alanında çalışanlar için özellikle önerilir.
Mendeley	- Windows, Mac ve Linux için masaüstü sürümü + web sürümü ile platform bağımsız 2 GB'a kadar ücretsiz - Özel gruplar içinde iş birliği kolay - Senkronizasyon sayesinde her yerden veri erişimi	- Yalnızca PDF dosyalarını tanıır ve doğru şekilde gösterir - Mendeley Cite yalnızca Microsoft Store üzerinden kullanılabilir. - Microsoft Office 365, Word 2016 ve üzeri ile uyumlu - LibreOffice eklentisi artık mevcut değil.	- Daha sade program arayüzleri tercih eden kullanıcılar - PDF tam metinleriyle çalışan kullanıcılar için özellikle önerilir.
Paperpile	- İşletim sisteminden bağımsız - Mobil cihazlarda kapsamlı PDF düzenleme seçenekleri - Google Docs, BibTeX, Overleaf gibi birçok kelime işlemci aracıyla uyumlu	- Yalnızca Chrome'da kullanılabilir - PDF'lerde belge çapında arama yapılamaz. - Sadece meta verilerde basit arama yapılabilir.	- Tüm disiplinlerde, yeni başlayanlardan profesyonellere kadar uygundur. - PDF tam metinleriyle çalışan kullanıcılar için önerilir.
Papers	- İyi takım çalışması fonksiyonları - Sezgisel ve düzenli arayüz - Tüm işletim sistemlerinde çalışır - Tam metin içe aktarma işlevi iyi - Cihazlar arası senkronizasyon mevcut	- Ücretsiz sürüm yok. - Kitapları otomatik içe aktarma yok, sadece makalelere odaklı - Word eklentisi geliştirilebilir.	- Daha çok makalelerle çalışan disiplinler için uygundur. - Yeni başlayanlar için düzenli ve sezgisel arayüzü ile avantajlı
Zotero	- Açık kaynaklı - Windows, Mac, Linux için masaüstü ve web sürümüyle platform bağımsız - Tarayıcı eklentisi ile literatürü doğrudan kaydetme - Sosyal yazılım fonksiyonları: grup çalışmaları ve makale paylaşımı - Bağımsız notlar oluşturma - PDF'leri açıklamalar ekleyerek yönetme	- Zotero içinden veritabanlarında arama yapılamaz. - Hiyerarşik bağlantılar mümkün değil. - Sadece basit düzenleme ve sıralama seçenekleri mevcut.	Yeni başlayanlar ve profesyoneller için uygun

Tablo 5. Literatür taramasını kolaylaştırmaya yönelik mevcut YZ araçlarına örnekler

Yapay Zekâ Aracı	Öne Çıkanlar	Önerilen Kullanım	Sınırlamalar
ChatGPT	Kullanıcı dostu arayüz, öğrenme eğrisi sıg	Karmaşık veri tabanı aramalarına yardımcı olur.	Yanıltıcı atıflar ve çıktılar verebilir.
Consensus	Evet/hayır sorularını yanıtlar; ilgili makaleleri Semantic Scholar'da arar, özel LLM kullanır, en alakalı içeriği belirler, üretken YZ modeliyle makale özetleri oluşturur.	Benzer araştırma sorularını içeren önceki çalışmaları bulma, makalelerden hızlıca bilgi çekme	Özetlere güvenilmemeli, makaleler bireysel olarak okunmalı.
Elicit	İlgili makaleleri özetler, Semantic Scholar veritabanını kullanır.	Yapay zekâ araştırma asistanı, araştırma sorusunu geliştirme	Ücretli makaleler için kurumsal abonelik gerektirir.
Research Rabbit	Görsel doğrusal atıf ve/veya yazar eşleştirme, benzer yazarları ve makaleleri önerir, ('Yazarlar için Spotify')	Yapay zekâ araştırma asistanı, makale organizasyonu, kapsamlı inceleme yardımı	Kitap referanslarını içermeyebilir.
Scite	Atıf bağlamı sağlar, referansın destekleyici veya çelişkili olup olmadığını belirler.	Literatür taraması veya makale yazımı sırasında referans kontrolü	Ücretli abonelik gerektirir.
Semantic Scholar	> 200 milyon makale indekslenmiş, YZ kullanılarak anlamsal benzerlik araması yapar ve özetler	Farklı ifadelerle ancak benzer konularla araştırma yapma	Ücretli makaleler için kurumsal abonelik gerektirir.

Tablo 6. Yapay zekâ kullanım alanları ve mevcut kullanım politikaları ile ilgili eşleştirme

Yapay Zekâ Kullanım Alanı	Mevcut Kullanım Politikası
Literatür taramasında araştırma asistanı	Kabul edilebilir.
Hibe yazımı	Kabul edilebilir.
Hibe değerlendirme	Yasak
Makale yazımı	Kabul edilebilir.
Makale değerlendirme	Yasak
Makale için görsel oluşturma	Yasak
Yapay zekâ tespiti	Önerilmez.

Bu bağlamda, geleneksel el ile atıf yapma yöntemlerinin zaman alıcı ve hata yapmaya açık olduğu göz önüne alındığında, dijital kaynakça yönetim yazılımlarının bilimsel araştırma süreçlerine entegrasyonu büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Zotero, EndNote, Mendeley gibi referans yönetim yazılımlarının, kaynakların düzenlenmesini, atıf stillerine uygun olarak otomatik biçimlendirilmesini ve araştırmacılar arasındaki iş birliğini desteklediği tespit edilmiştir. Ayrıca, bu tür yazılımlar akademik metinlerin sistematik bir şekilde organize edilmesine katkı sağlamakta ve araştırmacılara zaman kazandırmaktadır. Gelecekte, YZ destekli atıf sistemleri ve otomatik kaynak önerme algoritmalarının daha yaygın bir şekilde akademik çalışmalara entegre edilmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, bu teknolojilerin etik kullanımına dair belirli standartlar oluşturulması gerekmektedir. Özellikle, otomatik oluşturulan atıfların doğruluğunun manuel olarak kontrol edilmesi, akademik etik ihlallerinin önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, bilimsel araştırmaların güvenilirliğini arttıran ve bilgi paylaşımını güçlendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, araştırmacılar ve

akademisyenlerin atıf yapma konusundaki bilinç düzeylerinin artırılması, akademik dürüstlüğün korunması ve dijital araçların etkin kullanımının teşvik edilmesi, bilimsel yayın kalitesini yükseltmek için hayati öneme sahip olacaktır.

BİLGİLENDİRME

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (Türkiye) tarafından kısmen desteklenmiştir. Fon sağlayıcıların çalışmanın tasarımı, veri toplama, analiz, yorumlama, makale yazımı veya yayınlama kararında hiçbir rolü olmamıştır. Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir ve rapor edilen çalışmayı etkileyebilecek bilinen herhangi bir finansal veya kişisel bağlantıları yoktur.

KAYNAKLAR

1. Cancer N. The craft (and art) of scientific writing. Nat Cancer 2023;4(5):583-4. Erişim adresi: <https://www.nature.com/articles/s43018-023-00579-y> **Crossref**

2. Pears R, Shields G. Cite Them Right Bloomsbury Publishing; 2022. (Bloomsbury Study Skills). Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/books?id=2tRuEAAAQBAJ>
3. Hermawati E, Aryani A, Azmi LFD. Optimization of Zotero and Mendeley software to reference management for nursing students. J Pengabdian Teknol Tepat Guna 2023;4(1):20-30. Erişim adresi: <https://jurnal.usahidsolo.ac.id/index.php/TTG/article/view/1328>
4. Peer I, Referred R. Surabhi Zotero and Mendeley: Reference Management Software for Citation Ravindra S Kale Librarian, Shree Somnath Sanskrit University, Veraval, Gujarat October-2023 Surabhi October - 2023. 2023;2023:5-10.
5. Böhner D. Reference Management Software Comparison - 10 th Update (July 2025). 2025:19.
6. Lorenzetti DL, Ghali WA. Reference management software for systematic reviews and meta-analyses: An exploration of usage and usability. BMC Med Res Methodol 2013;13(1):141. Erişim adresi: <https://bmcmedresmethodol.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2288-13-141> **Crossref**
7. Chaney MA. So you want to write a narrative review article? J Cardiothorac Vasc Anesth 2021;35(10):3045-9. Erişim adresi: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1053077021005218> **Crossref**
8. Rumrill PD, Fitzgerald SM. Using narrative literature reviews to build a scientific knowledge base. Work 2001;16(2):165-70. Erişim adresi: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12441470> **Crossref**
9. Sukhera J. Narrative Reviews: Flexible, Rigorous, and Practical. J Grad Med Educ 2022;14(4):414-7. Erişim adresi: <https://meridian.allenpress.com/jgme/article/14/4/414/484925/Narrative-Reviews-Flexible-Rigorous-and-Practical> **Crossref**
10. Reitz JM. Dictionary for library and information science. Choice Rev Online 2004;42(03):1271. **Crossref**
11. Neville C. The complete guide to referencing and avoiding plagiarism (open up study skills). Open Univ Press 2010;1-215.
12. Nundy S, Kakar A, Bhutta ZA. How to practice academic medicine and publish from developing countries? How to Practice Academic Medicine and Publish from Developing Countries? A Practical Guide. Singapore: Springer Nature Singapore; 2022:1-465 Erişim adresi: <https://link.springer.com/10.1007/978-981-16-5248-6> **Crossref**
13. Busari IT. Bibliography, referencing and bibliographic citation: What makes a difference in academic/scholarly writing? Inf Knowl Manag 2019. Erişim adresi: <https://www.iiste.org/Journals/index.php/IKM/article/view/49831>
14. Aytac S. Elektronik Bilgi Kaynakları ve Bibliyografik Atıflar. Bilgi Dünyası 2000;1(2):342-53. Erişim adresi: <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/425> **Crossref**
15. Jewell T, Pearson/Prentice Hall. Prentice Hall's guide to understanding plagiarism. 2004. 28 p.
16. Atsü S. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği/Scientific Research And Publication Ethics. ADO Klinik Bilim Derg 2011;1:764-9.
17. Ercan T, Daşlı Y, Biçer EB. Bilimsel bilgede etik ve intihal. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sos Bilim Derg 2021;45(1):91-108. Erişim adresi: <http://cujos.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/cumusosbil/issue/63165/934072>
18. Arslan U. Bilimsel etik ihlali olarak intihal kavramı ve ilmi ve edebi eserlerde intihal suçu. Selcuk Univ Hukuk Fak Derg 2021;29(2):1557-90. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/doi/10.15337/suhfd.827055> **Crossref**
19. Özenç Uçak N, Birinci HG. Bilimsel etik ve intihal TT-Scientific ethics and plagiarism. Türk Kütüphaneciliği 2008;22(2):187-204. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48934/624228>
20. Demir A. İntihal Tespit Yazılımlarının Kullanımı: İyi bir benzerlik raporu oranı ne olmalıdır? Tetkik 2023;(4):1-4. Erişim adresi: <https://doi.org/10.55709/tetkik.4.1374191> **Crossref**
21. Sahni P, Aggarwal R, editors. Reporting and Publishing Research in the Biomedical Sciences Singapore: Springer Singapore; 2018. Erişim adresi: <http://link.springer.com/10.1007/978-981-10-7062-4> **Crossref**
22. Pandey S, Pandey S, Dwivedi S, Pandey D, Mishra H, Mahapatra S. Methods of various citing and referencing style: Fundamentals for early career researchers. Publ Res Q 2020;36(2):243-53. Erişim adresi: <http://link.springer.com/10.1007/s12109-020-09726-0> **Crossref**
23. Goyal M, Goyal N. The relevance of understanding referencing styles in the era of reference managers. J Gastrointest Infect 2022;12(02):124-7. Erişim adresi: <http://www.thieme-connect.de/DOI/DOI?10.1055/s-0042-1760421> **Crossref**
24. Gedam JS. Role of Reference Management Tools in Research. In: National Conference on "Recent Advancements in Science & Technology." New Delhi, India: Sai Jyoti Publication; 2024. p. 161-3.
25. Basak S. A comparison of three reference management software: Jabref, zotero, and endnote. Int J Res Inf Technol 2015;3(4):223-31.
26. Chawla, V., Gupta M. Reference management softwares: A study of Endnote, Mendeley, Refworks, Zotero. Kaav Int J Sci Eng Technol 2017;4(3):8-12.
27. Esgin M. Çok Kullanılan Web Tabanlı Bibliyografik Yönetim Programlarının İncelenmesi, Karşılaştırılması Ve Yapılabilecek Geliştirmeler. İstanbul Üniversitesi; 2019.
28. Kratochvíl J. Comparison of the accuracy of bibliographical references generated for medical citation styles by EndNote, Mendeley, RefWorks and Zotero. J Acad Librariansh 2017;43(1):57-66. Erişim adresi: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0099133316302294> **Crossref**
29. Mendeley. Erişim adresi: www.mendeley.com (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
30. Endnote. EndNote - The Best Citation & Reference Management Tool. Erişim adresi: www.endnote.com (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
31. Zotero. Vol. 10, PLoS ONE. 2015 p. e0135485 Zotero | Your personal research assistant. Erişim adresi: <https://www.zotero.org/> (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).

32. Ivey C, Crum J. Choosing the right citation management tool: EndNote, Mendeley, RefWorks, or Zotero. *J Med Libr Assoc* 2018;106(3). Erişim adresi: <http://jmla.pitt.edu/ojs/jmla/article/view/468> **Crossref**
33. Lumivero. Lumivero - Software Solutions for Data Analysis & Management. Erişim adresi: www.lumivero.com (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
34. JafRef. Jabref.Org. JabRef - Free Reference Manager - Stay on top of your Literature. Erişim adresi: <https://www.jabref.org/> (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
35. Paperpile. Paperpile - Reference Management. Erişim adresi: www.paperpile.com (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
36. Papers. Reference Management Software for Students, Academic & Corporate - Papers. Erişim adresi: <https://www.papersapp.com/> (Erişim tarihi: 5 Mart 2025).
37. Atkinson AG, Lia H, Navarro SM. Advancing scientific writing with artificial intelligence: Expanding the research toolkit. *Glob Surg Educ - J Assoc Surg Educ* 2024;3(1):74. Erişim adresi: <https://link.springer.com/10.1007/s44186-024-00271-4> **Crossref**
38. Kacena MA, Plotkin LI, Fehrenbacher JC. The use of artificial intelligence in writing scientific review articles. *Curr Osteoporos Rep* 2024;22(1):115-21. Erişim adresi: <https://link.springer.com/10.1007/s11914-023-00852-0> **Crossref**
39. Nguyen A, Hong Y, Dang B, Huang X. Human-AI collaboration patterns in AI-assisted academic writing. *Stud High Educ* 2024;49(5):847-64. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03075079.2024.2323593> **Crossref**
40. Khalifa M, Albadawy M. Using artificial intelligence in academic writing and research: An essential productivity tool. *Comput Methods Programs Biomed Updat* 2024;5(March):100145 **Crossref**